

IVAN MATIJA*

Djelovanje i postupanje policije u okviru članaka 2. i 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Sažetak

Predmet razmatranja u ovome radu je djelovanje i postupanje policije i drugih državnih službenika u okviru članaka 2. i 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. To djelovanje i postupanje podrazumijeva i pridržavanje Ustava Republike Hrvatske, te odgovarajućeg domaćeg zakonodavstva.

U tome kontekstu dan je prikaz prakse Europskog suda za ljudska prava, među kojim presudama se navode i neke koje se odnose na Republiku Hrvatsku.

Uz to se prikazuje komparativnost odgovarajućih odredbi hrvatskoga zakonodavstva i prakse u svezi s člankom 2. i 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te s praksom Europskoga suda za ljudska prava.

Ključne riječi: policija, ljudska prava, pravo na život, zabrana mučenja, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europski sud za ljudska prava.

UVOD

Hrvatska se nalazi pred samim ulaskom u punopravno članstvo u *Europsku uniju* (EU). Time nastaje posve nova situacija za funkcioniranje svih institucija i poluga hrvatske državne vlasti. To se osobito odnosi i na hrvatsku policiju.

Prema članku 1. *Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (u daljnjem tekstu: Konvencija) države ugovornice su obvezne svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom osigurati i jamčiti prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije.

Međutim, u nekoliko predmeta pred Europskom komisijom (u daljnjem tekstu: Komisija) i *Europskim sudom za ljudska prava* (u daljnjem tekstu: ESud) zauzeto je stajalište da, iako članak 1. sadrži određena ograničenja glede domašaja Konvencije, koncept "nadležnosti" prema ovoj odredbi ne podrazumijeva ograničavanje nadležnosti država

---

* dr. sc. Ivan Matija, sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske.

ugovornica samo za počinjena djela na njihovom teritoriju.¹ Činjenica da je Konvencija primjenjiva samo na teritoriju država ugovornica, uz kvalifikaciju iz članka 56. Konvencije, ne podrazumijeva da se država ugovornica ne može, u skladu s Konvencijom, smatrati odgovornom za akte i djela koja bi njena tijela mogla počiniti izvan teritorija dotične države. Tako je, primjerice, u *predmetu Loizidou* ESud primijetio i naglasio, da odgovornost države ugovornice može postojati i kada ona (država), u svezi s vojnom akcijom, "bez obzira je li zakonita ili nezakonita" provodi efektivnu kontrolu na području koje je izvan nacionalnog teritorija te države. Obveza da se i na tom i takvom, stranome teritoriju osiguravaju i jamče ljudska prava i temeljne slobode zajamčene Konvencijom, proizlaze iz činjenice da se ove slobode štite, neovisno o tome jamče li se i osiguravaju izravno, putem oružanih snaga, ili pak, putem podređene lokalne uprave.² Također se smatra da postoji odgovornost država ugovornica za čine i radnje njihovih vlasti, neovisno o tome da li se to događalo unutar ili izvan nacionalnih granica, ukoliko su nastale posljedice izvan njihovih suverenih teritorija.³ U ovome smislu valja primijetiti da se država ugovornica može smatrati odgovornom za radnje i djelovanje policijskih vlasti izvan teritorija dotične države. Tako je primjerice, u predmetu u kojemu se podnositelj prijave žalio na oduzimanje slobode, kada su ga vlasti države Kostarike izručile talijanskoj policiji, koja ga je prisilila da se ukrca u zrakoplov talijanskoga ratnog zrakoplovstva, dok je zrakoplov bio na pisti u Rimu, Komisija zauzela stajalište da je podnositelj prijave od vremena kada je izručen doista bio pod vlašću Italije te da je stoga bio pod nadležnošću ove države, bez obzira na to što se ova nadležnost ostvarivala u inozemstvu.⁴

Ovdje, i u ovome kontekstu, treba dati jednu napomenu. Primarna zadaća jamčenja i osiguravanja prava i sloboda iz Konvencije leži na nacionalnim vlastima država ugovornica. Način ostvarivanja zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda u nacionalnome zakonodavstvu i pred nacionalnim sudovima pojedinih država može, u načelu biti različit, ali mora biti sukladan s Konvencijom i utemeljen na Konvenciji. Ukoliko bi došlo do određenog odstupanja ili namjernog pravnog zamagljivanja ove zaštite od strane nacionalnih vlasti neke države, dolazi do odgovornosti dotične države, na koju se odgovornost ta država poziva temeljem procedure iz članka 34. ili iz članka 35. Konvencije. U ovome kontekstu treba spomenuti članak 13. Konvencije kojim se jamči pravo na djelotvorni pravni lijek pred nacionalnim sudbenim i drugim vlastima u slučaju povrede Konvencije. ESud je često nalazio povredu u slučaju kad je pred nadležnim domaćim (nacionalnim) vlastima izostalo učinkovito odlučivanje o tužbi (žalbi) na povredu Konvencije.

---

¹ Vidi presudu od 7. srpnja 1989. *Soering*, A. 161, str. 35.-36.; presudu od 20. ožujka 1991. god., *Cruz, Varas i drugi*, A. 201., str. 28; presudu od 30. listopada 1991. godine, *Vilvarajah i drugi*, A. 215., str. 34; presudu od 23. ožujka 1995., *Loizidou* (prethodne primjedbe), A. 310., str. 23.

² Presuda od 23. ožujka 1995., A. 310., str. 24.

³ Presuda od 26. srpnja 1992., *Drozd & Janousek*, A. 240., str. 29.

⁴ Prijava br. 8916/80, *Freda protiv Italije*, D and R 21, str. 259 (256).

1. FUNKCIONIRANJE I DJELOVANJE POLICIJE U OKVIRU ČLANKA 2. EUROPSKE KONVENCIJE – PRAVO NA ŽIVOT⁵

Sagledavajući temeljne odredbe Konvencija glede funkcioniranja policije, zadržat ćemo se na razmatranju slučajeva vezanih uz povredu članaka 2. i 3. Konvencije.

Prije svega se to odnosi na ulogu policije, pojednostavljeno rečeno, u zaštiti javnog reda, a u svezi sa zaštitom temeljnog ljudskog prava – *prava na život*. Na djelovanje policije osobito se odnosi članak 2. stavak 2. Konvencije. Pravo na život temeljno je ljudsko pravo zajamčeno brojnim međunarodnim dokumentima. Među njima, s obzirom na članstvo Republike Hrvatske u Vijeću Europe, a skoro i punopravne članice Europske unije, svakako je najvažnija Konvencija. Pravo na život proizlazi iz ljudskog dostojanstva, ono je primarno pravo svakog čovjeka i preduvjet postojanja. Ispred je svakog drugog prava, uz određena nužna ograničenja, kao primjerice kod izlaganja opasnosti u provođenju službene dužnosti (što se osobito odnosi na policiju), u slučaju nužne obrane, odnosno zaštite života drugih.

Opće načelo prava na život je da ono mora biti zaštićeno zakonom te da se nikome ne smije namjerno oduzeti život. Dopuštena je smrtna kazna, ako je utemeljena na zakonu i za djelo za koje je propisana, ali ona se više ne primjenjuje, osim u nekim državama izvan Europe.

Iz odredbe članka 2. Konvencije vidljivo je da postoje ograničenja u poštovanju prava na život te se stoga smatra da to pravo nije apsolutno, iako neki misle da ograničenja ne ukidaju svojstvo tog prava da bude apsolutno, već ga samo relativiziraju (Šeparović, 1985:69).

Tri su temeljne obveze države u zaštiti prava na život prema Konvenciji – *negativna, pozitivna i procesna*. Prema *negativnoj obvezi*, na koju se odnosi najveći broj predmeta razmatranih po članku 2. Konvencije pred ESudom, državna tijela dužna su suzdržati se od primjene smrtonosne, odnosno potencijalno smrtonosne sile⁶, osim radi zaštite od nasilja, uhićenja, sprječavanja bijega zatvorenika i suzbijanja nereda ili pobune. Smrtonosna sila koju primijene državni službenici (policijski, primjerice) zakonita je samo ako je apsolutno nužna. Je li taj zahtjev poštovan ovisit će o načinu na koji se smrtonosna sila primjenjuje, primjerice, načinu primjene vatrenog oružja, pa se od državnih vlasti zahtijeva da uspostave prikladno zakonodavstvo i administrativni okvir kako bi državni

---

5

Članak 2. Konvencije PRAVO NA ŽIVOT

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.
2. Nije u suprotnosti s odredbama ovoga članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:
  - a) pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;
  - b) pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;
  - c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

⁶Primjena čl. 2. Konvencije dolazi u obzir i kada državni službenici nisu namjeravali usmrtniti osobu, pa i ako je ostala živa, radnje koje su službenici poduzimali bile su opasne po život, dakle, mogle su imati smrtnu posljedicu. *Makaratzis protiv Grčke* (Veliko vijeće) br. 50385/99, ECHR 2004 - XI.

službenici imali jasne smjernice i kriterije glede uporabe smrtonosne sile⁷. Za ispitivanje apsolutne nužnosti u primjeni smrtonosne sile nije dovoljno utvrditi da je ona bila nužna u demokratskom društvu, već je potrebno ispitati je li bila proporcionalna legitimnim zahtjevima iz članka 2. stavka 2. Konvencije kojima je njezina primjena dopuštena⁸.

Prema *pozitivnoj obvezi*, država je dužna zaštititi život osoba koje se nalaze pod njezinom jurisdikcijom kako kroz obvezu uspostave pravnog okvira kojim se uređuje pravo na život, tako kroz obveze poduzimanja pozitivnih koraka za zaštitu pojedinaca čiji je život ugrožen. To dakako, podrazumijeva i donošenje odgovarajućeg kaznenog zakonodavstva koje mora biti osigurano učinkovitim sustavom za sprječavanje kršenja takvih zakona, što znači da moraju postojati osposobljeni i obrazovani kadrovi – državni službenici, kriminalisti, pravnici, suci i drugi koji moraju jamčiti poštovanje djelotvorne procedure za kazneni progon. Nacionalno zakonodavstvo mora omogućiti da se zakon može primijeniti protiv svih koji su nezakonito oduzeli život drugoj osobi⁹. Dužnost je države poduzimati preventivne mjere u zaštiti života, pri čemu policija ima svoju važnu ulogu, te je država dužna u tome smislu donijeti tako jasne i kvalitetne zakone iz područja kaznenog prava čija će svrha biti sprječavanje kaznenih djela protiv ugroze života, a djelovanje prema tim zakonima biti usmjereno na prevenciju tih kaznenih djela, učinkovito otkrivanje i kažnjavanje počinitelja takvih djela (Grdinić, 2006:1089).

Pozitivnu obvezu za zaštitu života predstavlja i poduzimanje preventivnih mjera kako bi se život zaštitio od nezakonitog djelovanja drugih, ne nužno od državnih službenika. Državne su vlasti dužne poduzeti odgovarajuće mjere u odnosu na zahtjev žrtve za zaštitu kako bi istražile razinu prijetnje i opasnosti na život te poduzele odgovarajuće preventivne mjere¹⁰. Nepoduzimanje mjera prevencije kod ozbiljnih i izravnih prijetnji, u smislu napada na život, tim više ako se takve prijetnje ponavljaju pa dođe i do njihova ostvarenja, a prijavljene su policiji, predstavlja povredu prava na život u smislu članka 2. Konvencije¹¹.

Ovo stajalište ESuda mora i te kako ozbiljno biti primljeno i u hrvatskoj policiji, gdje u praksi ima poprilično propusta upravo glede poduzimanja preventivnih mjera povodom upućivanja prijetnji u smislu napada na život.

Prema *postupovnoj obvezi*, država je dužna osigurati primjerenu i učinkovitu istragu svakog ubojstva, bilo da su ga počinili državni službenici u obavljanju, primjerice, policijske dužnosti, odnosno radnji ili akcije, ili druge osobe, pri čemu se trebaju neovisno, nepristrano, pravodobno i ozbiljno utvrditi odlučne činjenice vezane uz svako usmrćenje. Osobitu pozornost, svakako, zbog mogućnosti povezivanja s člankom 14. Konvencije – zabranom diskriminacije – treba posvećivati onim ubojstvima koja su imala diskriminatornu podlogu, odnosno kad je moguće utvrditi povredu Konvencije ukoliko su izostale istrage zbog diskriminacijskih motiva.

---

⁷ *Makaratzis protiv Grčke* (Veliko vijeće) br. 50385/99, ECHR 2004 - XI.

⁸ *McCann i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Serija A, br. 324, 27. rujna 1995.

⁹ *Isayeva protiv Rusije*, br. 57950/00, 24. veljače 2005.

¹⁰ *Kiliç protiv Turske*, br. 22492/93, ECHR 2000 - III.

¹¹ *Opuz protiv Turske*, br. 33401/02, ECHR 2009.

Temeljno je dakle, načelo članka 2. Konvencije zaštita pojedinaca od bilo kakvog svojevolijskog oduzimanja života od strane drugog, ili pak od države, tj. tijela državnih vlasti.

Ukoliko, i kada dođe do situacije, odnosno do povrede od strane javnih vlasti, kada one nisu osigurale dostatnu zaštitu pojedinaca, kada je došlo do propusta u toj zaštiti, tada odgovornost snosi država. Prema stajalištu Komisije, prijava se može uputiti i protiv odgovornih pojedinaca. Također, prema stavu Komisije, države su obvezne i dužne poduzimati efikasne zaštitne mjere te poduzimati odgovarajuće radnje da zaštite živote pojedinaca¹².

Komisija se, također, bavila sporovima vezanim uz djelovanje policije, upravo iz aspekta *pozitivne obveze* države da štiti život u slučajevima u kojima postoji visoka vjerojatnost da bi neki pojedinac mogao postati žrtva ubojstva. Primjerice, u jednoj prijavi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, srodnici dvojice muškaraca koje je ubila IRA u Sjevernoj Irskoj tvrdili su da je država imala obvezu da ih zaštiti od onoga što se dogodilo. Komisija je glede te prijave zauzela stajalište da članak 2. Konvencije ne sadrži obvezu države da angažira policijsko i vojno osoblje u toj i tolikoj mjeri da u potpunosti isključi mogućnost izbijanja takvog nasilja¹³.

U jednoj drugoj prijavi protiv Irske, osoba koja je bila ranjena prilikom pokušaja atentata IRA-e dobila je policijsku zaštitu, ali je ta zaštita povučena nakon nekoliko godina. Ta se osoba žalila na to da je povlačenje ove zaštite predstavljalo povredu prava na život prema članku 2. Konvencije. Komisija je, zauzela stajalište da članak 2. Konvencije propisuje da će "svačije pravo na život biti zaštićeno zakonom" te da podnositelj prijave nije ni tvrdio da je samo irsko zakonodavstvo bilo manjkavo, pa je stoga ustanovila da država nije ni imala obvezu osigurati osobne tjelohranitelje (čuvare), "bar ne na neodređeno vremensko razdoblje"¹⁴.

Prema članku 2. stavku 1., Komisija je razmatrala i predmete u kojima se radilo o namjernoj prirodi oduzimanja života. U prijavi protiv Belgije¹⁵, podnositeljica se žalila na okolnost da je njenog supruga usmrtio policajac koji je pucao u masu ljudi za vrijeme nereda, čime je povrijedio njegovo pravo na život prema članku 2. Konvencije. Komisija je zauzela sljedeće stajalište: budući da policajac nije ovoj osobi izravnom namjerom oduzeo život, takav akt nije pokriven nekom od odredaba članka 2. Konvencije. Međutim, u jednoj drugoj prijavi, protiv Ujedinjenog Kraljevstva¹⁶, Komisija je revidirala ovakvo usko stajalište i tumačenje, i našla da se članak 2. Konvencije može primjenjivati i na ubojstva iz nehaja, zavisno od okolnosti.

Komisija je inače, primijetila da stavak 2. članka 2. Konvencije zabranjuje vlastima nepotrebnu prisilu koja za posljedicu ima smrt¹⁷, bez obzira na to je li takva posljedica željena ili ne. Bilo kakvo drukčije tumačenje bilo bi u velikom neskladu s ciljem i svrhom Konvencije ili sa strogim tumačenjem opće obveze zaštite prava na život. Stipulacija članka 2. Konvencije u cjelini upućuje na to da stavak 2. primarno ne definira situacije u

---

¹² Prijava br. 7154/75, *Udruženje H protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, D & R 14, str. 31 (32-33).

¹³ Prijava br. 9348/81, *W protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, D & R 32, str. 190 (199-200).

¹⁴ Prijava br. 6040/73, *X protiv Irske*, Yearbook 16, str. 388 (392).

¹⁵ Prijava br. 2758/66, *X protiv Belgije*, D & R 39, str. 174 (190-192).

¹⁶ Prijava br. 10044/82, *Stewart protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, D & R 39, str. 162 (171-172).

¹⁷ Prijava br. 10044/82, (v. bilj. 20).

kojima je dozvoljeno namjerno oduzimanje života pojedinca, nego situacije u kojima je dozvoljena uporaba sile, koja može, za neželjenu posljedicu imati i gubitak života. Takva primjena sile mora biti apsolutno neophodna pod uvjetima iz stavka 2. članka 2. Konvencije, i mora biti strogo proporcionalna zakonitom cilju koji se tom i takvom primjenom sile želi postići. Proporcionalnost treba procjenjivati uzimajući u obzir prirodu cilja koji se želi ostvariti, opasnosti po gubitak života koja se javlja u konkretnoj situaciji i rizik da uporabljena sila može prouzročiti gubitak života. Kvalifikacija riječi "nužno potrebna" u članku 2. stavku 2. Konvencije, prilogom "apsolutno" upućuje na to da treba primjenjivati stroži i suptilniji test te "nužne potrebe".

ESud je, naime, procijenio radnje tijela državnih vlasti u svjetlu ovih strogih standarda u predmetu *McCan i drugi*. U ovom predmetu vojnici, koji su bili u službi u britanskim snagama sigurnosti na Gibraltaru, pucali su u tri aktivna člana jedinice IRA-e i usmrtili ih. Te osobe bile su stručnjaci za eksplozive i već su ranije bili osuđivani za bombaške napade. U vrijeme ubojstva, vlasti Ujedinjenog Kraljevstva u području su dobile dojavu da će se dogoditi teroristički napad na Gibraltaru. U ovom slučaju vlasti su trebale uspostaviti ravnotežu između svoje uloge i obveze da zaštite živote ljudi na Gibraltaru i zahtjeva da uporaba prisile sa smrtnim posljedicama ne može ići preko granice onoga što je "apsolutno potrebno" da bi se obavila ova dužnost. U isto vrijeme, prethodna dojava im je dala mogućnost da isplaniraju moguće reakcije te da ih usklade s lokalnim vlastima Gibraltara. ESud je pri tome izdvojio dva pitanja koja je trebalo ispitati: je li sila koju su uporabili vojnici bila proporcionalna cilju zaštite osoba od nezakonitog nasilja i jesu li vlasti tu antiterorističku operaciju u potpunosti dobro planirale i kontrolirale kako bi se na minimum svela mogućnost uporabe sile koja bi rezultirala gubitkom života. U pogledu proporcionalnosti djelovanja vojnika – vojnici su bili obaviješteni da očekuju momentalnu detonaciju vozila bombe ukoliko bi vlasti isprovocirale osumnjičene.

U oslobađanju vojnika od odgovornosti ESud je primijetio sljedeće:

"Sud prihvaća da su vojnici iskreno vjerovali, u svjetlu informacija koje su im date (...) da je bilo neophodno pucati u osumnjičene kako bi ih se spriječilo da detoniraju bombu i prouzroče ozbiljne gubitke života (...) Radnje koje su poduzeli u suglasnosti i prema naredbama s pretpostavljenima njima su bile predstavljene kao apsolutno potrebne kako bi se sačuvali nedužni životi.

Podrazumijeva se da uporaba krajnje sile predstavnika državnih vlasti u svrhu postizanja ciljeva određenih u st. 2. čl. 2. Konvencije može biti opravdano, u skladu s ovom odredbom, ukoliko je utemeljeno na iskrenom vjerovanju koje je, iz valjanih razloga, u to vrijeme shvaćeno kao ispravno, ali koje se kasnije ustanovi kao pogrešno. Ukoliko bi se zauzelo drukčije stajalište to bi nametnulo nerealan teret državi i njenom osoblju za provedbu zakona u provođenju njihovih dužnosti pa čak i gubitka njihovih i života drugih osoba.

Slijedi da, uzimajući u obzir dilemu s kojom su se vlasti suočavale u okolnostima slučaja, akcije vojnika, same po sebi ne predstavljaju povredu ove odredbe."¹⁸

ESud je iznio kritičke primjedbe na kontrolu i organizaciju antiterorističke operacije u cjelini upućujući na to da je, između ostalog, bilo planirano da se osumnjičene osobe uhite na granici, u kojem bi slučaju bilo poprilično jednostavno spriječiti njihov ulazak na

---

¹⁸ Presuda od 27. rujna 1995., *McCan i drugi*, A, 324, stav. 200.

Gibraltar, kao i na slične čimbenike koji su upućivali na druga moguća sredstva kojima bi se građani Gibraltara mogli zaštititi od mogućih terorističkih pogibeljnih akcija. Nadalje, državna procjena vjerojatnog oblika napada bila je utemeljena na ranijim iskustvima s terorističkim akcijama IRA-e, ali nisu uzete u obzir i druge moguće pretpostavke, primjerice mogućnost posjete u svrhu izvida. U vrijeme ubojstva bile su počinjene i još neke pogreške, naročito u svezi s prosljeđivanjem naredbi vojnicima koji su bili odgovorni za pucnjavu, potvrde o prisutnosti automobilske bombe, dok je originalno izvješće sadržavalo samo konstataciju da se ne može isključiti i postojanje takve bombe. Ove pogreške u prosudbi bile su očito počinjene s ciljem da se vojnici uvježbaju u gađanju i oduzimanju života u okolnostima kada bi u protivnom bilo moguće da osumnjičeni aktiviraju bilo kakvu bombu koja bi mogla biti podmetnuta. ESud je procijenio da to ipak predstavlja povredu članka 2. Konvencije.

"U ovakvim okolnostima, vlasti su bile obvezne poštovati pravo na život osumnjičenih i pokazati najveći stupanj brige pri procjeni informacija koje su im bile na raspolaganju, prije nego su ih prosljedile vojnicima, koji su prilikom korištenja automatskog oružja samim tim podrazumijevali pucanje s ciljem da se usmrti.

(...) Nije jasno jesu li vojnici bili uvježbavani ili upućeni da procijene da li da koriste vatreno oružje da nanesu povrede metama ili su na to bili prinuđeni u posebnim okolnostima s kojima su se suočili u trenutku uhićenja.

Njihovo refleksno djelovanje u ovom vitalnom pogledu pokazuje odsutnost izvjesne mjere opreza pri uporabi vatrene oružja koja se može očekivati od osoblja koje u demokratskom društvu provodi zakon, čak i kada se susreće sa osumnjičenima za terorizam koji su opasni, i stoji u velikoj suprotnosti sa standardima opreza koji se odražavaju u uputstvima za korištenje vatrene oružja u policiji, na koje im je bila skrenuta pozornost i koja pokazuju pravne odgovornosti pojedinačnih službenika u svjetlu uvjeta koji prevladavaju u trenutku angažiranja (...)

Ovakav propust vlasti također ukazuje na nedostatak odgovarajuće pozornosti u kontroli i organizaciji operacije uhićenja."¹⁹

Riječ je ovdje o članku 2. stavku 2. točki a) Konvencije. Od tri situacije koje su opisane u članku 2. stavku 2. Konvencije, obrana treće osobe od protupravnog nasilja jedina je koja nužno zahtijeva akcije osoba koje postupaju u javnom i privatnom svojstvu. Stipulacija ove odredbe predstavlja izvjesni potencijalni problem u tumačenju, jer, čak i kad se tumači u svezi s uvodnom odredbom koja u biti znači "ne više sile od onoga što je apsolutno nužno", može se zamisliti situacija u kojoj prijetnja nasiljem može biti nezakonita, ali u kojoj ipak ubojstvo može biti nerazmjerno reakciji na takvu prijetnju. Primjerice, poprilično je nejasno dozvoljava li ova odredba pojedincu da ubije nekoga tko možda samo prijeti da će počinuti neko prekršajno i/ili kazneno djelo, ukoliko je ubiti dotičnoga jedini način da se to spriječi. Slično se pitanje primjerice, postavilo i u predmetu *Farrell*²⁰, u kojem se predmetu žena žalila na nepravedno ubojstvo njena supruga, a koje su počinili britanski vojnici. Domaća porota je ustanovila da je ubojstvo bilo opravdano, dijelom i na temelju činjenice da je vojni zapovjednik imao razboritih osnovica te je smatrao da je čovjek pokušao postaviti bombu u jednoj banci. Komisija je predmet proglasila nedopu-

---

¹⁹ Ibid, točke 211.-212.

²⁰ Prijava (žalba) br. 9013/80, *Farrell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, D & R 30. str. 96 (102).

štenim, najviše zbog toga što je razmatrajući ovo pitanje test razmjernosti i "razumnosti" zadovoljio standard apsolutne nužnosti iz članka 2. stavka 2. Konvencije.

Povodom predmeta *Farrell*²¹ postavilo se pitanje razmjernosti pri tumačenju članka 2. stavka 2. točke b) Konvencije. Prilikom osporavanja odluke porote tvrdilo se da je policija postupila razumno, postupajući po članku 2. stavku 2. točki b) Konvencije s namjerom da zakonito uhiti i/ili spriječi osobu u bijegu, odnosno, s namjerom da joj oduzme život. Međutim, u ovom predmetu je postignuto prijateljsko rješenje, a udovica ubijenoga primila je *ex gratia* isplatu zbog činjenice da su joj muža ubili britanski vojnici u Sjevernoj Irskoj. Vlada Velike Britanije je dodijelila naknadu na temelju sućuti i nije priznala bilo kakvu povredu Konvencije, ostajući na stajalištu da je smrt supruga podnositeljice žalbe (prijave) bila splet nesretnih okolnosti, tj. nesretna greška.

Najviše prijepora javlja se u razmatranju žalbi (prijava) temeljem točke c) članka 2. stavka 2. Konvencije. Naime, tu je riječ o poduzimanju akcija radi suzbijanja pobune ili ustanka sukladno sa zakonom. U tom kontekstu Komisija je, između ostalih predmeta, razmatrala predmet (prijavu) *Cipar protiv Turske*²². Komisija je utvrdila da je u najmanje dvanaest dokumentiranih slučajeva turska vojska ubijala civile protivno članku 2. Konvencije. Komisija je također, temeljem raznih dokaza, došla do zaključka da je Turska odgovorna za veći broj slučajeva nezakonitih oduzimanja slobode i života.

U jednoj drugoj prijavi (žalbi) protiv Ujedinjenog Kraljevstva, jedna se žena žalila da su se domaće vlasti, kroz postupke vojske, ponašale protivno članku 2. stavku 2. Konvencije, kojom je prilikom njen sin ubijen plastičnom palicom za vrijeme javnih nereda u Sjevernoj Irskoj. Komisija je prvo zauzela stav da članak 2. stavak 2. Konvencije opisuje situacije u kojima je uporaba sile dozvoljena, bez obzira da li je namjeravani rezultat oduzimanje života. Zatim je Komisija razmotrila činjenice u svezi s oduzimanjem života i utvrdila da je vojska uporabila samo onoliko sile koliko je bilo "apsolutno nužno" i u okviru članka 2. stavka 2. točke c) Konvencije²³.

Komisija je zauzela sličan stav i u predmetu u kome se radilo o uporabi CS plina kako bi Vlada umirila nered.

Kada je riječ o Hrvatskoj, ESud je, temeljem članka 2. Konvencije, razmatrao predmet *Tomašić i drugi protiv Hrvatske*²⁴. Tu su prijavu (žalbu) podnijeli roditelji i braća osobe koju je ubio partner M. M., koji je bolovao od poremećaja osobnosti (ličnosti). Ubojstvu su prethodile brojne prijetnje, zbog kojih je M. M. bio osuđen na kaznu zatvora i obvezno psihijatrijsko liječenje. Prvostupanjski sud odredio je da liječenje traje po potrebi, dok je drugostupanjski sud preinačio takvu odluku određivši da liječenje može trajati samo dok traje i zatvorska kazna²⁵. No, liječenje u zatvoru bilo je sporadično i provodile su ga nestručne osobe. Po izlasku iz zatvora, M. M. ubio je partnericu, njihovo dijete i sebe.

---

²¹ Ibid.

²² Izvještaj Komisije, 10. srpnja 1976., *Cipar protiv Turske*, stavovi 352.-355.

²³ Prijava br. 10044/82, *Stewart protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, D & R 39., str. 162 (170-171).

²⁴ *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske*, br. 46598/06, ECHR 2009.

²⁵ Iako je bila riječ o kazni od pet mjeseci zatvora, presuda je postala pravomoćna tek nakon što je M. M. već 2 mjeseca i 25 dana proveo u pritvoru, što je značilo da je mjera liječenja mogla trajati najviše 2 mjeseca i 5 dana. (Nap. n.)

Podnositelji zahtjeva tvrdili su da su vlasti prekršile *pozitivne obveze* da spriječe ubojstva, kao i *procesne obveze* da djelotvorno istraže ta ubojstva.

ESud je, primjenjujući načela postavljena u slučaju *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁶, zaključio da Hrvatska nije učinila dovoljno da ukloni opasnost koja je obilježila odnos M. M.-a prema bivšoj partnerici i djetetu. Propusti su se ponajprije odnosili na prekratko trajanje psihijatrijskog liječenja, neprikladnu psihijatrijsku skrb u zatvoru, nepostojanje individualnog plana izvršenja sankcija te propust procjene sigurnosnog rizika pri izlasku iz zatvora.

2. DJELOVANJE POLICIJE U OKVIRU ČLANKA 3. KONVENCIJE – ZABRANA MUČENJA, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAZNI²⁷

Pravo čovjeka da ne bude podvrgnut mučenju i nečovječnom ili ponižavajućem postupku spada u najelementarnija ljudska prava, jer je to pravo u neposrednoj vezi s osobnim integritetom i ljudskim dostojanstvom. Vrlo visok položaj ovih prava u međunarodnoj hijerarhiji ljudskih prava upućuje na njihov poseban značaj. Primjerice, u članku 15. Konvencije kojim se državama dopušta u ograničenom opsegu, i u posebnim stanjima (izvanrednim (ne)prilikama i sl.), derogiranje pojedinih obveza iz Konvencije, izuzeti su članci 2., 3., 4. (st. 1.) i članak 7. Konvencije. Dakle, državama članicama Unije, Konvencija u članku 15. stavku 2. ne dopušta derogiranje članka 3. Konvencije ni u izvanrednim, ni u bilo kojim drugim okolnostima. Ta odredba naglašava značaj prava iz članka 3. Konvencije.

Drugo, Komisija i ESud tumače odredbe članka 3. Konvencije vrlo oprezno, pridajući zapravo na taj način ovome članku nedvojbeni značaj, čak i u slučajevima neprikladnih prijava. Je li u nekom konkretnom slučaju došlo do povrede prava iz članka 3., treba suditi temeljem okolnosti slučaja i prevladavajućih stajališta u vrijeme presuđivanja. Ipak, ne postoji apsolutni standard o tome koje su sve vrste postupaka i/ili kazni zabranjene prema članku 3. Konvencije.

ESud je dalje razvio i razlikovanje između razine zabranjenog ponašanja, i to povodom međudržavne žalbe Irske protiv Ujedinjenog Kraljevstva. U tome se predmetu radilo o oblicima tehnika ispitivanja (obično su nazivane – "pet tehnika") koje je Vlada Ujedinjenog Kraljevstva koristila pri ispitivanju osumnjičenih u Sjevernoj Irskoj. Ovih "pet tehnika" se odnosilo na:

1. prisiljavanje osumnjičenih da u vrlo neugodnim položajima tijela satima stoje uza zid
2. prisiljavanje osumnjičenih da nose tamnu kapuljaču prilikom ispitivanja
3. uskraćivanje osumnjičenim potrebnog sna (spavanja)
4. izlaganje osumnjičenih buci
5. neosiguravanje osumnjičenim hrane i vode odgovarajuće kvalitete i kvantitete.

---

²⁶ *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Reports of Judgments and Decisions 1998 - VIII, 28. listopada 1998.

²⁷

Članak 3. Konvencije ZABRANA MUČENJA

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

U svojoj odluci Komisija je zaključila da je ovih "pet tehnika" predstavljalo mučenje i nečovječan postupak u smislu članka 3. Konvencije²⁸. Sud je, ipak, u svojoj presudi u istom predmetu smatrao da se radilo o nečovječnom i ponižavajućem postupku, ali ne i o mučenju. Sud je naime, napravio razliku između tri zabranjene vrste ponašanja na sljedeći način:

- 1) **mučenje:** namjieran nečovječan postupak koji uzrokuje vrlo ozbiljne i surove patnje
- 2) **nečovječan postupak:** nanošenje intenzivnih fizičkih i mentalnih patnji
- 3) **ponižavajući postupak:** loš postupak koji je usmjeren da kod žrtve izazove osjećaje straha, agonije i inferiornosti dovoljnih da se oni ponize i dovedu u stanje u kojem bi se mogao slomiti njihov fizički i moralni otpor²⁹.

Za hrvatsku policiju je zasigurno poučan i aktualan primjer povrede članka 3. Konvencije, u *predmetu Mađer protiv Hrvatske*³⁰. ESud je 21. lipnja 2011. godine donio presudu u naznačenom predmetu u kojoj je utvrdio povredu prava podnositelja zahtjeva na zabranu mučenja (čl. 3. Konvencije, materijalni i postupovni aspekt) i prava na pošteno suđenje (čl. 6. st. 1. i 3. Konvencije).

Podnositelj zahtjeva (Mađer) je nakon obavijesnog razgovora obavljenog 1. lipnja 2004. godine u PU zagrebačkoj bio zadržan kod policije, a potom i uhićen dana 4. lipnja 2004. zbog osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo ubojstva, te nakon provedene istrage zbog počinjenja spomenutog kaznenog djela i pravomoćno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 28 godina.

U zahtjevu podnesenom ESudu podnositelj prigovara da je tijekom boravka u prostorijama PU zagrebačke (u razdoblju od 1. do 4. lipnja 2004. godine) bio podvrgnut zlostavljanju i nečovječnom postupanju, koje se sastojalo u uskraćivanju spavanja (sna), hrane, vode i lijekova, te fizičkom maltretiranju od strane djelatnika spomenute PU (sve protivno čl. 3. Konvencije). Podnositelj je, nadalje, prigovorio da mu je povrijeđeno i pravo na pošteno suđenje (čl. 6. Konvencije), koja se povreda sastojala u tome što je isti pred policijom bio ispitan bez prisutnosti branitelja, te je sadržano u zapisniku o tom ispitivanju korišteno u kaznenom postupku kao temelj osuđujuće presude, kao i da mu branitelj postavljen po službenoj dužnosti nije pružio odgovarajuću pravnu pomoć.

Ocjenjujući navode podnositelja u svezi s povredom članka 3. Konvencije, ESud je utvrdio da nema dokaza da bi djelatnici policije tukli podnositelja zahtjeva. Međutim, zbog nepostojanja ikakvih materijalnih dokaza (službene evidencije) o tome da je podnositelju za vrijeme boravka u prostorijama PU zagrebačke omogućen odmor, te mu davani hrana i piće, kao i činjenice da policijski službenik koji je provodio ispitivanje u svome iskazu u kaznenom postupku nije pobijao ove navode podnositelja, ali i da je odvjetnik koji je podnositelja zastupao u to vrijeme u kaznenom postupku iskazao da je podnositelj "naizgled bio jako umoran" te da je nakon ispitivanja "zaspao za stolom gdje je sjedio", ESud je prihvatio navode podnositelja o tome da su mu za boravka u PU zagrebačkoj uskraćivani odmor, hrana i piće. Stoga je ESud utvrdio da je opisano postupanje uzro-

---

²⁸ Izvještaj Komisije, 25. siječnja 1976., *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, B. 23-1., str. 496.

²⁹ Presuda od 18. siječnja 1978., *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, A.25., str. 66.-67., stav. 167.

³⁰ Presuda od 21. lipnja 2011., (Application no. 56185/07), Article 44 and 2. Od the Convention.

kovalo fizičku i psihičku patnju podnositelja zahtjeva, te je istim povrijeđen materijalni sadržaj članka 3. Konvencije.

Nadalje, Sud je utvrdio da su domaće vlasti propustile provesti istragu podnositeljevih navoda o policijskom zlostavljanju. U tome smislu ESud zaključuje da su prigovori koje je podnositelj zahtjeva u svezi s navodnim zlostavljanjem opetovano iznosio (u kaznenom postupku i u ustavnoj tužbi) predstavljali odgovarajuću obavijest mjerodavnim vlastima. Ta je obavijest, u svjetlu duljeg boravka podnositelja zahtjeva u nadležnosti policije (od 1. do 4. lipnja 2004.), zahtijevala temeljitu službenu istragu koja nikada nije pokrenuta. Stoga je utvrđeno da je došlo do povrede i postupovnog sadržaja članka 3. Konvencije.

Nakon ovakve presude slijedi postupak njenog izvršenja, tijekom kojeg je Republika Hrvatska, pod nadzorom Odbora ministara Vijeća Europe, dužna poduzeti individualne mjere kojima se uklanjaju posljedice utvrđenih povreda, te generalne mjere kojima se sprječava mogućnost daljnjih istovrsnih povreda u sličnim situacijama.

Jedna od općih mjera izvršenja je i diseminacija navedene presude svim relevantnim državnim tijelima, tako i MUP-a RH, radi upoznavanja sa sudskom praksom ESuda.

Treba naglasiti da se većina slučajeva po članku 3. Konvencije odnosi na prava zatvorenika – uvjete u pritvoru/zatvoru ili tretman zatvorenika.

"Slučajevi koji su se odnosili na prava pritvorenika i zatvorenika u Hrvatskoj i nisu otvorili neka nova bitna pitanja za ESud, međutim, nije bilo precedenata u odnosu na sva pitanja koja su se u tim slučajevima pojavila. Te su presude vrlo važne za Hrvatsku jer su se kritički odnosile prema zatvorskim standardima u Hrvatskoj. (...) ESud je nedostatak prostora (2,5 m²) i sanitarnih čvorova (...) opisao (u t. 50.) kao 'nepovoljnost takvog intenziteta koje prelazi onaj stupanj koji je inherentan pritvaranjem' te zaključio da je podnositelj zahtjeva³¹ bio podvrgnut ponižavajućem postupanju čak i ne uzimajući u obzir prljavštinu, vlažnost i neodgovarajuću higijenu u ćelijama. ESud nije prihvatio opravdanje da je podnositelj smješten u takve ćelije jer je odbio raditi, smatrajući da svi zatvorenici imaju prava na uvjete koji su usklađeni sa standardima članka 3. Konvencije (t. 47. presude).", (Radačić, 2010:17).

Temeljem članka 3. Konvencije bilo je donijeto još nekoliko presuda protiv Hrvatske³². Pritužbe na uvjete u pritvoru/zatvoru postaju veliki problem hrvatske države pred ESudom.

Bitno je naglasiti da bi ovi slučajevi trebali pridonijeti razvoju sudske prakse, ali i ukazati na postupanje policije, u smislu da se objasni koje i kakvo postupanje dolazi pod udar članka 3. Konvencije. Dok je određen stupanj poniženja svojstven boravku u zatvoru, postupanje sa zatvorenicima mora biti u granicama poštovanja ljudskog dostojanstva.

Važnost *procesne obveze* da se s velikom pozornošću istraže čak i potencijalna kršenja članka 3. Konvencije, opetovano je naglašen u predmetu *Dolenec*³³, u kojem je

---

³¹ Vidi predmet *Cenbauer protiv Hrvatske*, br. 73786/01, ECHR 2006 - III. (Nap. n.)

³² Primjerice: *Testa protiv Hrvatske*, br. 20877/04, 12. srpnja 2007., *Pilić protiv Hrvatske*, br. 33138/06, 17. siječnja 2008., *Šečić protiv Hrvatske*, br. 40116/02, ECHR 2007 - VI., *Beganović protiv Hrvatske*, br. 46423/06, ECHR 2009.

³³ *Dolenec protiv Hrvatske*, br. 25282/06, 26. studenog 2009.

podnositelj zahtjeva tvrdio da su ga napali zatvorski čuvari. Dokazi su bili neuvjerljivi pa su zatvorski službenici ignorirali njegovu pritužbu. ESud, je međutim, naglasio da državne vlasti moraju provesti istragu kad postoji pritužba o zlostavljanju u zatvoru. Istraga je naročito važna u slučajevima u kojima je riječ o pritvorenima/zatvorenima s obzirom na to da su postupci na koje se pritužbe odnose interni, a zbog odnosa moći između zatvorenika i službenika postoji opasnost od zlorabe.

Zbog povećanoga broja pritvorenika i zatvorenika, s jedne strane, a s druge, zbog rigorozne prakse ESuda u presuđivanju po članku 2. i 3. Konvencije, temeljem kojih ESud utvrđuje povredu prava, Hrvatska se nalazi u silno složenoj situaciji. Više je razloga tome. Postoji naime, objektivna situacija manjka adekvatno uređenih pritvorskih i zatvorskih kapaciteta, a to stanje izaziva sve veći broj pritužbi na uvjete boravka u pritvorima i zatvorima. To je razlog više da državne vlasti, osobito policija i državni službenici moraju svoje postupanje maksimalno prilagoditi standardima koji spadaju u okvir članaka 2. i 3. Konvencije, a to je postupanje uređeno i normirano domaćim zakonima koji se temelje na Ustavu Republike Hrvatske.

2. KOMPATIBILNOST HRVATSKOG ZAKONODAVSTVA I PRAKSE S ČLANKOM 2. I 3. EUROPSKE KONVENCIJE

Pravo na život koje definira članak 2. Konvencije zajamčeno je člankom 21. Ustava RH³⁴, kao i čitavim nizom zakonskih propisa. Neki su usmjereni u prvome redu na reguliranje uporabe sile (potencijalno smrtonosne) od strane državnih službenika, kao npr. Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima te Zakonom o izvršenju kazne zatvora, dok se drugi odnose na tzv. *pozitivne obveze*, primjerice: Kazneni zakon, Zakon o zdravstvenoj zaštiti i dr., dok su procesne odredbe uglavnom vezane uz primjenu Zakona o kaznenom postupku te primjenu Prekršajnog zakona.

Kod povrede članaka 2. i 3. Konvencije najčešće je riječ o tome, kako Republika Hrvatska poštuje i provodi tzv. *negativne obveze*. Kako ovdje više govorimo o djelovanju i postupanju policije unutar konvencijskih odredbi, osobitu pažnju s tim u svezi treba posvetiti zakonskim propisima u Republici Hrvatskoj kojima se određuje zakonita primjena (smrtonosne) sile koja je potrebna: a) pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja; b) pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito oduzete slobode; te c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom. To su dakle, u prvom redu odredbe Zakona o policijskim poslovima i ovlastima te Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika, ali i Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

Kod *pozitivnih obveza* zaštite života, pravni je okvir zaštite života sadržan u članku 21. stavku 1. Ustava RH. U posebnom dijelu Kaznenog zakona (čl. 90. – 92. KZ-a) određen je katalog kaznenih djela protiv života i tijela gdje se propisuju najstrože sankcije za kaznena djela ubojstva i teškog ubojstva, pri čemu je moguće izreći i dugotrajnu kaznu zatvora.

Osim Kaznenog zakona važni su još i drugi zakonski okviri: kazneno procesno pravo, zdravstvena zaštita, osiguravanje sigurnosti u državnim ustanovama i dr.

---

³⁴ "Svako ljudsko biće ima pravo na život. U Republici Hrvatskoj nema smrtne kazne." (Čl. 21. Ustava RH.)

U Republici Hrvatskoj česti su propusti u pružanju zaštite ugroženim osobama, osobito u slučajevima obiteljskoga nasilja (v. *Tomašić i dr. protiv Hrvatske*). Ta se žalosna činjenica može povezati i s povredama članka 2. Konvencije, u slučajevima kada hrvatske vlasti djeluju nemarno i neučinkovito u sprječavanju obiteljskoga nasilja. Istina, proteklih godina država je uložila određen trud u suzbijanju nasilničkog ponašanja u obitelji, a usvojene su i prilagodbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 137/09., 14/10.), te je proširen i zakonski okvir, tako da se on na odgovarajući način primjenjuje i na osobe koje žive u istospolnoj zajednici. Također, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti donijelo je i Protokol o načinu postupanja u slučajevima nasilja u obitelji kojim su propisane smjernice za postupanje nadležnih tijela u sprječavanju nasilja u obitelji i zaštiti žrtve.

Pozitivna obveza zaštite, kao što smo spomenuli, odnosi se i na osobe koje su u nadležnosti države, tj. na zatvorenike. Vlasti su dužne poduzeti sve potrebne mjere za zaštitu života zatvorenika kod kojih na temelju medicinskih indikacija postoji opasnost da bi mogli počinuti samoubojstvo, a te se mjere prije svega odnose na medicinski nadzor zatvorenika i odgovarajući tretman (Mihoci, 2006:879). Zatvorenici imaju pravo na potpunu zdravstvenu zaštitu, a do povrede prava na život (čl. 2. Konvencije) može doći ako je smrtni ishod nastao propustom zatvorskog osoblja da se na vrijeme i kvalitetno zatvoreniku pruži zdravstvena pomoć i medicinska intervencija³⁵.

Pozitivna obveza države je i štititi život zatvorenika kojima prijeti potencijalna opasnost od ubojstva koje bi počinili drugi zatvorenici. Zatvorske vlasti moraju voditi brigu o duševnom zdravlju i stanju zatvorenika te paziti na njihovu sklonost nasilju kako bi osigurale zaštitu života drugih zatvorenika³⁶.

Najčešći incidenti u hrvatskim kaznionicama i zatvorima su fizički sukobi i obračuni između zatvorenika.

Procesne obveze države odnose se ponajprije na odgovornost državnih službenika i na postupke istrage. U smislu članka 2. Konvencije pod pojmom "istrage", zbog kvalitete koju taj članak traži moraju se smatrati one radnje kojima se mogu neovisno, nepristrano, pravodobno i meritorno utvrditi odlučne činjenice važne za utvrđivanje odgovornosti državnih službenika u primjeni smrtonosne sile. Pri tome nije nužno da se pod istragom smatra isključivo značenje istrage po odredbama ZKP-a, već se pod time može podrazumijevati i više različitih zakonskih radnji i mjera koje u međusobnoj povezanosti i ukupnosti slijede procesne zahtjeve članka 2. Konvencije.

Glede osiguravanja neovisne i nepristrane istrage članak 2. Konvencije podrazumijeva da osobe koje provode istragu zbog primjene smrtonosne sile trebaju biti hijerarhijski i institucionalno odvojene od osoba upletenih u slučaj, a zahtijeva se i praktična neovisnost kako bi istraga bila uspješna. U članku 125. Ustava RH, Državno odvjetništvo određeno je kao samostalno i neovisno pravosudno tijelo. Ono međutim, nema takvu važnost neovisnosti kao što ima sudbena vlast, ali prema zahtjevu iz članka 2. Konvencije ipak je neovisnije tijelo u odnosu na Ministarstvo unutarnjih poslova, koje je tijelo izvršne vlasti.

---

³⁵ *Anguelova protiv Bugarske*, br. 38361/97, ECHR 2002 - IV.

³⁶ *Paul i Andrej Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 46477/99, ECHR 2002 - II.

Postupak nakon primjene sredstava prisile, uključujući vatreno oružje kao smrtonosnu silu, u Republici Hrvatskoj propisan je podzakonskim aktom, i to Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika (NN 89/10.).

Iz prakse Suda proizlazi da nije dovoljno da MUP RH samo obavijesti Državno odvjetništvo o poduzetim radnjama u utvrđivanju zakonitosti uporabe smrtonosne sile (kako je to u Hrvatskoj), zato što takve radnje nemaju odgovarajuću kvalitetu kada su redarstvenici koji su vodili takvu istragu bili povezani s redarstvenicima koji su bili pod istragom. Slijedom takvog stajališta ESuda, Republika Hrvatska ne ispunjava *procesnu obvezu* osiguravanja neovisne i nepristrane istrage jer su tijela koja ocjenjuju zakonitost uporabe smrtonosne sile kroz primjenu vatrene oružja kao sredstva prisile, hijerarhijski nadređena osobama (policijskim službenicima) koje su to sredstvo primjenjivale³⁷.

Stoga je potrebno učiniti napredak, kako na normativnoj razini, tako i u praksi postupanja redarstvenih vlasti kod ispitivanja zakonitosti uporabe smrtonosne sile kroz primjenu sredstava prisile kako bi Državno odvjetništvo provodilo neovisnu istragu. Kod primjene smrtonosne sile država je obvezna pravodobno provesti istragu. U svojoj praksi ESud je odredio načelo da istraga mora biti brza, ali u predmetima koje je razmatrao bila je riječ o odgodama u provedbi istrage na nekoliko mjeseci, ili čak godina³⁸.

Uzimajući u obzir da istraga u smislu članka 2. Konvencije ne mora nužno biti vezana uz zakonsko značenje istrage po odredbama ZKP-a, državni odvjetnik može imati različite načine utvrđivanja zakonitosti uporabe smrtonosne sile kroz primjenu sredstava prisile redarstvenih vlasti ako oni poštuju procesne zahtjeve koje utvrđuje ESud.

U kontekstu načela o ozbiljnosti istrage, državni odvjetnik dužan je provjeriti navode koji su vezani uz konkretan slučaj i ta provjera mora biti neovisna o načinu na koji su ti navodi utvrđeni, pri čemu se ne može oslanjati isključivo na izvještaj redarstvenih vlasti³⁹.

Iako treba biti pravodobna, istraga ne smije biti prekratka ako bi kratkoća utjecala na opseg i kvalitetu radnji poduzetih za utvrđivanje odlučnih činjenica⁴⁰.

Opseg radnji kojima se provjeravaju navodi koje su dale redarstvene vlasti svakako treba biti takav da čini objektivnu nadogradnju nad navodnim okolnostima uporabe smrtonosne sile u primjeni sredstava prisile.

Članak 2. Konvencije uzima se u razmatranje u svezi s člankom 14. Konvencije kada postoji opravdana sumnja da je ubojstvo bilo diskriminacijski motivirano ili ako je zbog diskriminacije i predrasuda istraga takvog ubojstva bila nezadovoljavajuća. Ako predrasude prema etničkim manjinama dovedu do izostanka istrage o mogućim rasističkim pobudama ubojstva, to predstavlja povredu Konvencije po obje osnovice⁴¹.

---

³⁷ *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 24746/94, ECHR 2001 - III.

³⁸ *Kelly i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 30054/96, od 4. svibnja 2001.; *Paul i Andrej Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.

³⁹ *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, op. cit. (v. bilj. 53); *Kaya protiv Turske*, Reports of Judgments and Decisions 1998 - I, od 19. veljače 1998.

⁴⁰ *Kiliç protiv Turske*, op. cit. (v. bilj. 14).

⁴¹ *Nachova i drugi protiv Bugarske* (Veliko vijeće Suda), br. 43577/98 i 43579/98, ECHR 2005 - VII.

Nedostatno provođenje istrage kad je riječ o rasistički motiviranom nasilju vidljivo je iz predmeta *Šečić protiv Hrvatske*⁴², kada je primjerice, ESud utvrdio povredu članka 3. u svezi s člankom 14. Konvencije (s obzirom na to da nije bila riječ o ubojstvu, već o fizičkom napadu) jer država nije provela zadovoljavajuću istragu za etnički motiviran fizički napad.

Neučinkovitost istrage za diskriminacijski motivirane fizičke napade, njihova učestalost i mogući nedostatak posvećivanja dužne pažnje državnog aparata u odnosu na takva kaznena djela, upućuju na to da bi lako moglo doći do sličnih propusta i u slučaju ubojstava, pa bi tome trebalo posvetiti više pozornosti.

Glede članka 3. Konvencije kojim se priječi, tj. zabranjuje mučenje, nečovječno i ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, treba opetovano naglasiti da je pri tome riječ o jednom od najvažnijih ljudskih prava.

Naime, sloboda od mučenja i drugih oblika zlostavljanja zajamčena je brojnim konvencijama za zaštitu ljudskih prava. Osim u Konvenciji, zabrana je sadržana i u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima. Postoje još dvije konvencije usmjerene na zaštitu od mučenja: Konvencija Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih i ponižavajućih postupaka ili kazni te Europska konvencija o sprečavanju mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Ove konvencije predviđaju tijela nadležna za nadzor institucija u kojima se osobe drže protiv svoje volje. Nalazi Odbora Vijeća Europe (dalje CPT) protiv mučenja u svezi s uvjetima u zatvorima u pojedinoj zemlji, relevantni su za ESud. Svoje zaključke o kršenju članka 3. Konvencije ESud često temelji na njima. U pogledu uvjeta u zatvorima, Hrvatska, pred ESudom, ne stoji dobro.

U Republici Hrvatskoj sloboda od mučenja jamči se ponajprije odgovarajućim odredbama Ustava RH i kaznenog prava. Međutim, pored normativnog okvira, kod razmatranja usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s normama spomenutih konvencija i praksom ESuda, potrebno je posvetiti se realnom stanju uvjeta u zatvorima i drugim institucijama u kojima najčešće dolazi do povrede prava zajamčenih čak i na normativnoj razini.

Dakle, uvjeti u pritvoru i zatvoru mogu predstavljati ponižavajuće postupanje. Prenatranost zatvorskih prostorija, neosiguravanje uvjeta za spavanje, neodgovarajuće grijanje ili osvjetljenje, neodgovarajući sanitarni uvjeti, loša prehrana, izostanak tjele vježbe i kontakta s vanjskim svijetom – mogu predstavljati nečovječno i ponižavajuće postupanje prema pritvorenicima i zatvorenicima od strane državnih službenika.

Država u prvome redu ima obvezu suzdržavati se od mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Ona je odgovorna za djelovanje i postupanje svojih tijela, kao što su policija, vojska, sudovi i druga javna tijela (primjerice bolnice, škole i dr.), bez obzira na to jesu li prekršili svoje ovlasti. Osim zlostavljanja koje čine državna tijela, države mogu prekršiti tzv. *negativne obveze* i u slučaju u kojem se deportira ili izruči osoba u zemlju u kojoj "postoji realan rizik da će biti izložena mučenju ili drugim oblicima zlostavljanja". Rizik ne mora potjecati od državnih tijela, nego i od privatne osobe⁴³. Nadalje, potencijalno

---

⁴² *Šečić protiv Hrvatske*, br. 40116/02, ECHR 2007 - VI.

⁴³ *H. L. R. protiv Francuske, Reports of Judgments and Decisions*, 1977 - III, travanj 1997.

zlostavljanje ne mora imati oblik nasilja, već može biti posljedica neodgovarajuće medicinske skrbi u zemlji u koju se dotična osoba vraća, čime se ugrožava život te osobe⁴⁴. Pri ocjeni rizika relevantni su izvještaji međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija. Zabrana je apsolutna: prijetnja sigurnosti ili činjenica da je žrtva terorist ne opravdava izručenje. Države mogu prekršiti članak 3. Konvencije i postupovnim zahtjevima u zakonima o azilu, primjerice, strogim rokovima za podnošenje zahtjeva za azil⁴⁵.

Pored *negativnih obveza*, članak 3. Konvencije nameće, kako smo naglasili, i niz tzv. *pozitivnih obveza*. Te su obveze razvijene prije svega u slučajevima koji se tiču rodno-uvjetovanog nasilja⁴⁶, nasilja u obitelji nad djecom⁴⁷, fizičkog kažnjavanja⁴⁸ i ostalih slučajeva "privatnog" nasilja⁴⁹.

U prvome redu, država mora uspostaviti djelotvorne pravne okvire u cilju zaštite od postupanja protivnih članku 3. Konvencije odnosno prevencije takvoga postupanja. Posebnu brigu i pozornost država treba posvetiti ranjivim osobama, kao što su djeca i žene, koje su osobe najčešće žrtve seksualnog i obiteljskog nasilja. Kako bi se pravna regulativa učinkovito primjenjivala i provodila u praksi, potrebno je osposobiti i educirati provoditelje zakona, među koje, prije svega, u preventivnome smislu spada policija.

Drugo, države imaju i obvezu poduzimanja, s naročitom pozornošću, svih razbojnih mjera kako bi se spriječilo, odnosno zaustavilo svako postupanje protivno članku 3. Konvencije koje počine privatne osobe u slučajevima kad državna tijela znaju ili su morala znati za takva postupanja. Mjere naročito uključuju zaštitu djece ograničavanjem ili oduzimanjem roditeljskih prava, izricanje mjera zaštite u slučajevima obiteljskoga nasilja, poduzimanje mjera radi sprječavanja nasilja u zatvoru. Sve to, u velikoj je mjeri i djelokrug policije.

Na koncu, država ima dužnost istražiti i tzv. *postupovne obveze*, kad je potrebno kazniti slučajeve postupanja koji su protivni članku 3. Konvencije, jednako tako i obešteti žrtvu. U slučaju postupanja protivno članku 3. Konvencije (bilo da je riječ o službenoj ili privatnoj osobi), državna tijela moraju promptno, čim saznaju za događaj, ili, čak i za indiciju mogućega događaja, provesti učinkovitu istragu. Da bi istraga bila učinkovita, mora imati sljedeća osnovna obilježja: nezavisna tijela moraju pravodobno provoditi

---

⁴⁴ *D. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Reports of Judgments and Decisions, 1977 - III, 2. svibnja 1997., vidi i *X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Serija A, br. 46, 5. studenoga 1981.

⁴⁵ *Jabari protiv Turske*, br. 40035/98, ECHR 2000 - VIII.

⁴⁶ *X. i Y. protiv Nizozemske*, Serija A, br. 91., 26. travnja 1985.; *M. C. protiv Bugarske*, br. 39272/98, ECHR 2003 - XII; *Siliadin protiv Francuske*, br. 73316/01, ECHR 2005 - VII., *Opuz protiv Turske*, br. 33401/02, ECHR 2009., *Tomašić protiv Hrvatske*, br. 21753/02, 19. listopada 2006.

⁴⁷ *A protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Reports of Judgments and Decisions 1998 - VI., rujna 1998.; *Z. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (Veliko vijeće), br. 29392/95, ECHR 2001 - V.; *E. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 33218/96, 26. studenoga 2002.; *Stubbings i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Reports of Judgments and Decisions 1996 - IV., 22. listopada 1996.; *D. P. i J. C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 38719/97, 10. listopada 2002.

⁴⁸ *Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Serija A, br. 26., 25. travnja 1978.; *A protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, op. cit. (bilj. 66); *Campbell i Cosans protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Serija A, br. 48, 25. veljače 1982.; *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Serija A, br. 247-C, 25. ožujka 1993.

⁴⁹ *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Reports of Judgments and Decisions, 1998 - VIII., 28. listopada 1998.

istragu, moraju se prikupiti svi relevantni dokazi, a istraga mora biti brza i transparentna, odnosno, pristup istrage žrtvi ili članovima njezine obitelji mora biti osiguran. U velikom broju slučajeva, ESud je našao kršenje članka 3. Konvencije baš po toj osnovici, kad nije "izvan osnovne sumnje" utvrđeno da su državna tijela počinitelji mučenja⁵⁰.

Glede normativnog okvira kojim se pravno omeđuje zaštita od mučenja, u Republici Hrvatskoj najvažniji su propisi – Ustav RH i Kazneni zakon. Neke od odredbi usmjerene su na zaštitu od mučenja za koje su odgovorni državni službenici (dakle, i policijski), dok su drugi propisi usmjereni na zaštitu od zlostavljanja za koje su odgovorne privatne osobe.

Prema Ustavu RH nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja ili, bez privole, medicinskim ili znanstvenim pokusima, a zabranjen je prisilni i obvezatni rad (čl. 23. Ustava RH). Čovjekova je sloboda i osobnost nepovrediva te se nikomu ne smije oduzeti ili ograničiti sloboda, osim kad je to određeno zakonom, o čemu odlučuje sud (čl. 22. Ustava RH). Prema Ustavu RH dokaz pribavljen na nezakonit način ne može se uporabiti u sudskom postupku (čl. 29. st. 3. Ustava RH).

Kaznenim zakonom te kaznenim pravom i zakonodavstvom, u cjelini, definirana su kaznena djela vezana uz mučenje, neljudsko i ponižavajuće postupanje.

Kod *negativnih obveza* države u fokusu razmatranja je postupanje policije i drugih službenih osoba. To je postupanje definirano i uređeno Zakonom o policiji i Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima.

Prema ovim zakonima svaki nalog i zapovijed za obavljanje policijskog posla moraju biti precizno utemeljeni na zakonu, jasni i određeni, a pri izdavanju naloga mora se uzimati u obzir razmjer između povoda i cilja obavljanja policijskog posla. Policajac ima pravo odbiti provođenje naloga ili zapovijedi kad je očito da se pritom čini kazneno djelo, te o tome mora odmah obavijestiti nadređenoga, državnog odvjetnika, predsjednika suda ili čelnika drugog nadležnog tijela. Svaki policijski službenik u postupanju mora voditi brigu o razmjeru između ovlasti koju primjenjuje i svrhe obavljanja policijskog posla te mora primijeniti policijsku ovlast kojom se u najmanjoj mogućoj mjeri zadire u slobode i prava čovjekova, a da se postiže svrha obavljanja policijskog posla. Policija je uvijek dužna upotrijebiti najblaže sredstvo prisile kojim se postiže cilj i prestati s prisilom čim ona više nije nužna.

Unatoč zabrani policijskoga nasilja, u praksi postupanja policije takvi slučajevi nažalost nisu rijetkost.

Izručenje i protjerivanje regulirano je Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima i Zakonom o strancima.

Uvjeti u institucijama gdje prisilno borave pritvorenici i zatvorenici, kako smo već naglasili, očigledan su problem za Republiku Hrvatsku pred ESudom koji je donio veliki broj presuda u odnosu na Republiku Hrvatsku u kojima je utvrdio povredu članka 3. Konvencije.

Kada je riječ o *procesnim obvezama* države glede progona kaznenih djela koja spadaju u okvir članka 3. Konvencije, Republika Hrvatska ima problema zbog dužine trajanja

---

⁵⁰Međutim, u slučajevima gdje je nađeno kršenje supstancijalne obveze (negativne) pod čl. 3. Konvencije, Sud je pitanje efikasnosti istrage obično razmatrao pod čl. 13. Konvencije (Mowbray, 2004).

kaznenih postupaka. Kazneni progon često ne predstavlja djelotvorno pravno sredstvo protiv mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja koje omogućava prestanak takvog postupanja u nekom razumnom roku, niti se ti kazneni postupci mogu smatrati hitnima.

Neučinkovitost progona bila je predmetom presude ESuda. Primjerice, jednom presudom utvrđena je povreda članka 3. Konvencije, jer policija nije provela djelotvornu istragu zbog rasno motiviranog nasilja skinheada⁵¹, a u drugom pak zbog dugotrajnosti i neučinkovitosti kaznenog progona zbog nasilnog kaznenog djela, zbog čega je došlo do zastare⁵². U jednom predmetu ESud je utvrdio povredu članka 3. jer nije provedena istraga zbog navodnog nasilja zatvorskog osoblja prema zatvoreniku⁵³.

Odbor ministara Vijeća Europe u praćenju provedbe presuda ESuda zaključio je da su "... hrvatske vlasti poduzele određene mjere da poboljšaju efikasnost istrage zbog zločina iz mržnje. Ipak, s obzirom na nedavne presude ESuda u predmetima *Beganović* i *S. Janković*, čini se da u Hrvatskoj i dalje postoji problem nedostatka efikasne istrage u slučaju nasilja počinjenog od pojedinaca, uključujući i nasilja protiv Roma, te propusti da se počinitelji takvoga nasilja pravodobno privedu pravdi."⁵⁴ Stoga je i na normativnoj razini, a također i u praksi, potrebno provesti reforme i prilagodbu standardima koje kroz presude nameće ESud.

O zaštiti prava na slobodu od mučenja u domaćim postupcima, prema članku 129. Ustava RH u slučaju povrede prava pojedinca, Ustavni sud Republike Hrvatske može odlučivati o ustavnoj tužbi samo ako je do povrede došlo pojedinačnom odlukom državnog tijela, tijela jedinica lokalne i područne regionalne samouprave te pravnih osoba s javnim ovlastima. Ako takve odluke nema; primjerice, kada je do povrede prava došlo upravo zbog pasivnosti policije i državnog odvjetništva, nije moguće tražiti ni utvrđivanje konkretne povrede pojedinog prava, već samo ukidanje određene odluke suda, upravnog tijela i sl.

Članak 3. Konvencije u svezi je i s potrebom zaštite prava u građanskom postupku. Zakon o obveznim odnosima daje mogućnosti žrtvama povrede članka 3. Konvencije u postupku radi naknade štete, jer taj Zakon štetu definira šire nego prijašnji Zakon o obveznim odnosima te sada obuhvaća i tzv. povrede prava osobnosti⁵⁵. Žrtva povrede prava osobnosti ima pravo tražiti uspostavu stanja iz razdoblja prije nego što je šteta nastala, a ako uspostava prijašnjeg stanja štetu ne otklanja potpuno ili nije moguća, žrtva ima pravo na naknadu štete⁵⁶.

Iako je posljednjih godina učinjen značajan napredak u usklađivanju zakonodavstva i pravne prakse s Konvencijom, u svezi s člankom 3. Konvencije potrebno je međutim, učiniti znatno više. Kazneni zakon i dalje ne daje dovoljnu zaštitu žrtvama povrede članka 3. Konvencije, zaštita od nezakonitih radnji policije još nije zadovoljavajuća, uvjeti

---

⁵¹ *Šečić protiv Hrvatske*, br. 40116/02, ECHR, 2007.

⁵² *Beganović protiv Hrvatske*, br. 46423/06, ECHR 2009., *Sandra Janković protiv Hrvatske*, br. 38478/05, 5. ožujka 2009.

⁵³ *Dolenec protiv Hrvatske*, br. 25282/06, od 26. studenoga 2009.

⁵⁴ Odbor ministara Vijeća Europe, Izvješće o implementaciji presuda Suda za ljudska prava – Hrvatska – za 2009. godinu.

⁵⁵ I prijašnji Zakon o obveznim odnosima regulirao je pravo povrede prava osobnosti, ali to se pravo tumačilo mnogo uže nego povreda prava osobnosti prema aktualnome Zakonu. (Nap. n.)

⁵⁶ Vidi Zakon o obveznim odnosima (čl. 1088.).

u zatvorima i dalje ne udovoljavaju standardima utvrđenim praksom ESuda, a postupci pred redovnim sudovima predugo traju i nisu djelotvorno pravno sredstvo u slučajevima povrede članka 3. Konvencije.

Potrebno je pojačati zaštitu od obiteljskog nasilja kroz učinkovitu istragu, jednako tako i kroz učinkovit postupak protiv nezakonitih radnji policije, kako bi taj postupak udovoljavao standardima "efikasne istrage" prema praksi ESuda.

Učinkovita istraga i kazneni postupak za kaznena djela koja predstavljaju povredu članka 3. Konvencije, uz ustavnu tužbu, predstavljaju pravni temelj za priznavanje postojanja učinkovitih pravnih sredstava u zaštiti prava zajamčenih člankom 3. Konvencije.

3. ZAKLJUČAK

Na kraju ovog prikaza o djelovanju i postupanju policije u okviru članaka 2. i 3. Konvencije, možemo zaključiti da u kontekstu usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s Konvencijom po pitanju zaštite prava na život postoje i dalje ozbiljni problemi u pogledu poštovanja *procesnih obveza* koje proizlaze iz primjene članka 2. Konvencije. Odgovornost države je osigurati učinkovitu i nezavisnu istragu prilikom propusta u primjeni sredstava prisile i/ili uporabe smrtonosne sile. Istražna tijela, u čijoj je nadležnosti istraga, moraju djelovati učinkovitije i u skladu s definiranim mjerama. Slijedom toga, treba ukazati na potrebu profesionalnog i ozbiljnog pristupa u svakom djelovanju i postupanju policije.

Kad je riječ o *pozitivnim obvezama*, bitni problemi vidljivi su u kontekstu zaštite osoba od prijetnji i opasnosti od oduzimanja života, koji se temelje na izostanku prevencije počinjenja teških kaznenih djela, i to često vezanih uz nasilničko ponašanje u obitelji. Također, nisu dovoljno jasno precizirane mjere prevencije samoubojstava, odnosno ubojstva u ustanovama pod nadležnošću države te ne postoje dovoljno pregledni i dostupni statistički podaci o učestalosti, odnosno prevalenciji takvih događaja.

Kod provedbe *negativnih obveza* države situacija je nešto bolja. Naime, propisi koji se odnose na razložnost primjene smrtonosne sile u provođenju redarstvenih ovlasti proizlaze izvan okvira članka 2. Konvencije. Ti se propisi mogu primijeniti i onda kada ne postoji krajnja potreba zbog neposredne opasnosti za život već i, primjerice, radi sprječavanja bijega osobe na izdržavanju kazne zatvora za teže kazneno djelo ili osobe koja je za takvo kazneno djelo osumnjičena.

Kada je riječ o djelovanju i postupanju tijela državnih vlasti, osobito policije, u okviru članka 3. Konvencije, treba naglasiti, da unatoč brojnim izmjenama, dopunama i prilagodbama hrvatskog zakonodavstva u svrhu usklađivanja s Konvencijom, presude ESuda protiv Hrvatske kojima se utvrđuje povreda članka 3. Konvencije, relativno su brojne. One se prije svega odnose na nepostojanje učinkovite istrage u svezi s kaznenim djelima nasilja te s uvjetima u zatvorima. Dugotrajnost kaznenog postupka najčešće dovodi do povrede članka 3. Konvencije.

Uvjeti u zatvorima i drugim ustanovama u kojima se osobe nalaze protiv svoje volje već dulje vrijeme su loši, a situacija, posebno glede prenapučenosti, dnevno se pogoršava. Uz nedostatak financijskih sredstava za poboljšanje uvjeta u tim ustanovama, prisutan

je i nedostatak volje da se taj problem ozbiljno shvati i riješi. Zbog toga će Republika Hrvatska i dalje gubiti sporove i plaćati kazne po presudama ESuda.

Treba naglasiti da se u svim slučajevima utvrđivanja policijskih propusta primjećuje naročito obziran pristup ESuda. Prije svega, mora biti nedvojbeno utvrđeno jesu li, i na koji način, neki državni službenik ili osoba s ovlastima, koji su sudjelovali u postupanju u ime državnih vlasti, bili umiješani u oduzimanju života ili nečovječnog postupanja. Zatim mora biti utvrđeno je li plan postupanja prošao test proporcionalnosti (razmjernosti). ESud je zauzeo stajalište kako je dopušteno koristiti samo minimum sile koji je potreban da bi se postigao željeni cilj.

Kod svih radnji i postupanja u okviru članaka 2. i 3. Konvencije treba uzimati u obzir i držati se načela utvrđenih u člancima 13., 17. i 18. Konvencije.

LITERATURA

1. Ademović, N. (2005). *Pravo na slobodu i sigurnost*. Sarajevo: Centar za promociju civilnog društva.
2. Barbić, J. i dr. (2007). *Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj Uniji*. Zagreb: HAZU.
3. Bodiroga-Vukobrat, N., Barić, S. (2002). *Povelja temeljnih prava Europske Unije: s komentarom*. Zagreb: Organizator.
4. Crnić, J. (2001). *Zaštita ustavnih sloboda i prava pred Ustavnim sudom*. Pravo i porezi, 10(5), 28.-32., 134.
5. Crnić, J., Filipović, N. (2002). *Ustav kao jamac načela pravne države*. Zagreb: Organizator.
6. Gomien, D. (1996). *Kratak vodič kroz Europsku konvenciju o ljudskim pravima*. Zagreb: Organizator; Strasbourg: Vijeće Europe.
7. Grdinić, E. (2006). *Europski sud za ljudska prava i zaštita prava na život*. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 27(2), 1089.-1126.
8. Hartley, T. C. (2004). *Temelji prava Europske zajednice*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
9. Herdegen, M. (2003). *Europsko pravo*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
10. Horvatić, Ž., Šeparović, Z. i sur. (1999). *Kazneno pravo – posebni dio*. Zagreb: Masmidija.
11. Janis, M. W., Kay, R. S., Bradley, A. W. (1995). *European Human Rights Law*. Oxford: University Press.
12. Jefferson, T. (1998). *Sloboda i demokracija*. Zagreb: Politička kultura.
13. Krapac, D. (2010). *Kazneno-procesno pravo. Institucije*. Zagreb: Narodne novine.
14. Maričić, D. (2007). *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. Zagreb: Novi Informator.
15. Matulović, M. (1996). *Ljudska prava. Uvod u teoriju ljudskih prava*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.
16. Mileta, V. (2003). *Leksikon Europske Unije*. Zagreb: Politička kultura.
17. Mowbray, A. (2004). *The Development of Positive Obligations under the European Convention of Human Rights by the European Convention of Human Rights*. Oxford: Hart Publishing.

18. Mršić, M. (2003). *Pokretanje ustavnosudskog postupka prije iscrpljenog pravnog puta*. Policija i sigurnost, 12(1-3), 96.-103.
19. Omejec, J. (2008). *Vijeće Europe i Europska Unija*. Zagreb: Novi informator.
20. Omejec, J. (2009). *Zabrana diskriminacije u praksi Europskog suda za ljudska prava*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 59(5), 873.-979.
21. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
22. Radačić, I. (ur.) (2010). *Usklađenost hrvatskog zakonodavstva i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
23. Skok, D. (ur.) (1990). *Ljudska prava – Osnovni međunarodni dokument*. Zagreb: Školske novine.
24. Smerdel, B., Gardašević, Đ., (ur.) (2011). *Izgradnja demokratskih ustavnopravnih institucija Republike Hrvatske u razvojnoj perspektivi*. Zagreb: Za nakl. Smerdel, B., Sveučilišna tiskara.
25. Smerdel, B., Sokol, S. (2006). *Ustavno pravo*. Zagreb: Informator.
26. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2010). *Policijske ovlasti i ljudska prava i slobode – Izvodi iz pravnih izvora*. Knjiga 1. i 2. Zagreb: Laser plus d.o.o.

Summary

Ivan Matija

The Activity and Conduct of the Police under the Articles 2 and 3 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

The subject of this paper is the activity and conduct of the police and other state officials under the Articles 2 and 3 of The Convention. The above mentioned activity and conduct also imply the abidance by the Constitution of Republic of Croatia and the relevant domestic legislation.

In respect to this, we have provided an overview of the practice of the European Court of Human Rights, with the included verdicts which relate to the Republic of Croatia.

In addition, we have shown the comparability of the appropriate provisions of the Croatian legislation and practices in accordance with the Articles 2 and 3 of The Convention, and with the practice of the European Court.

Key words: police, human rights, the right to life, prohibition of torture, Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, The European Court of Human Rights.